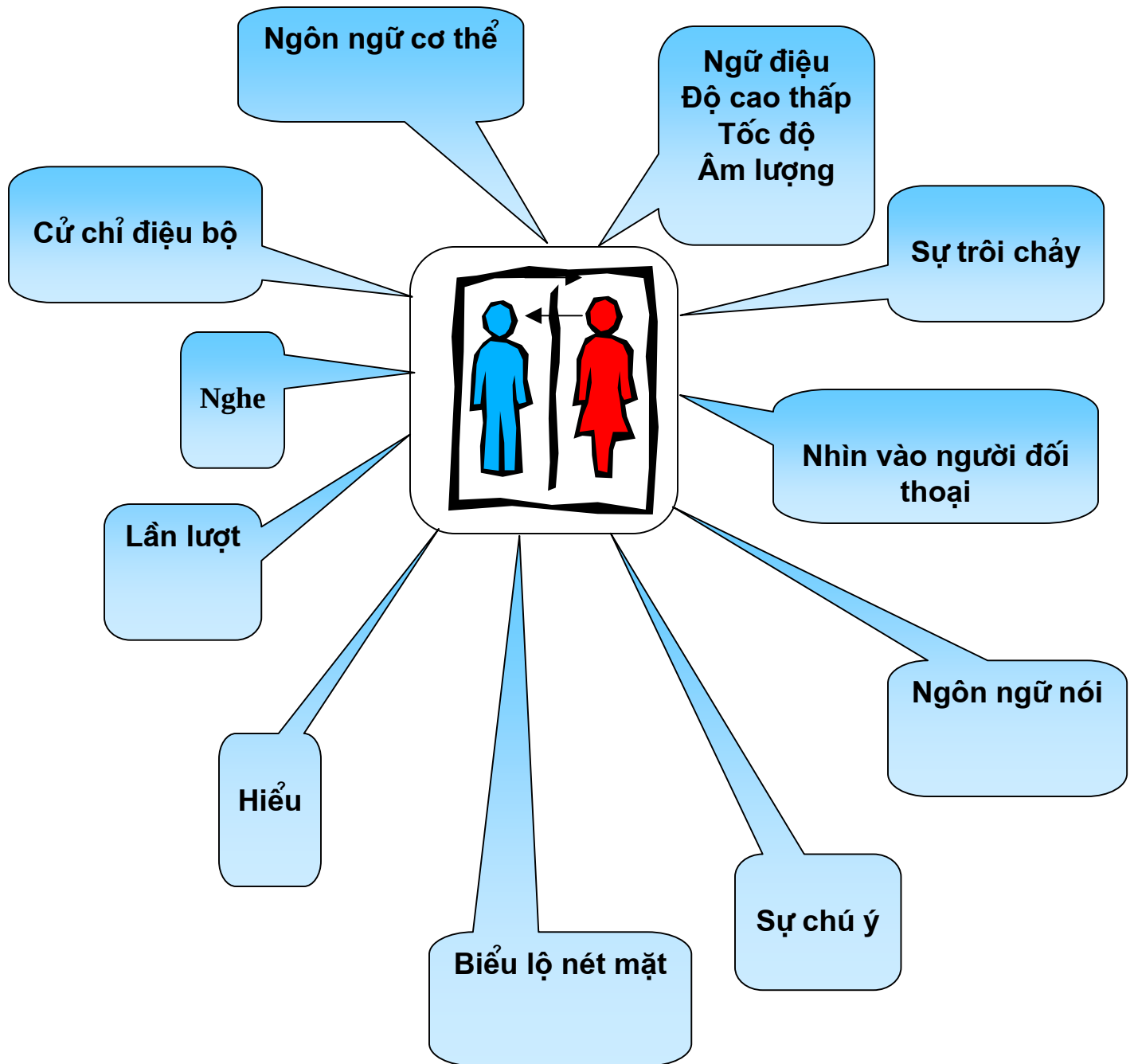
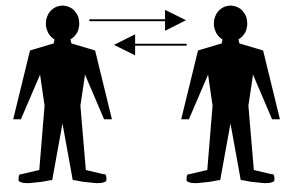
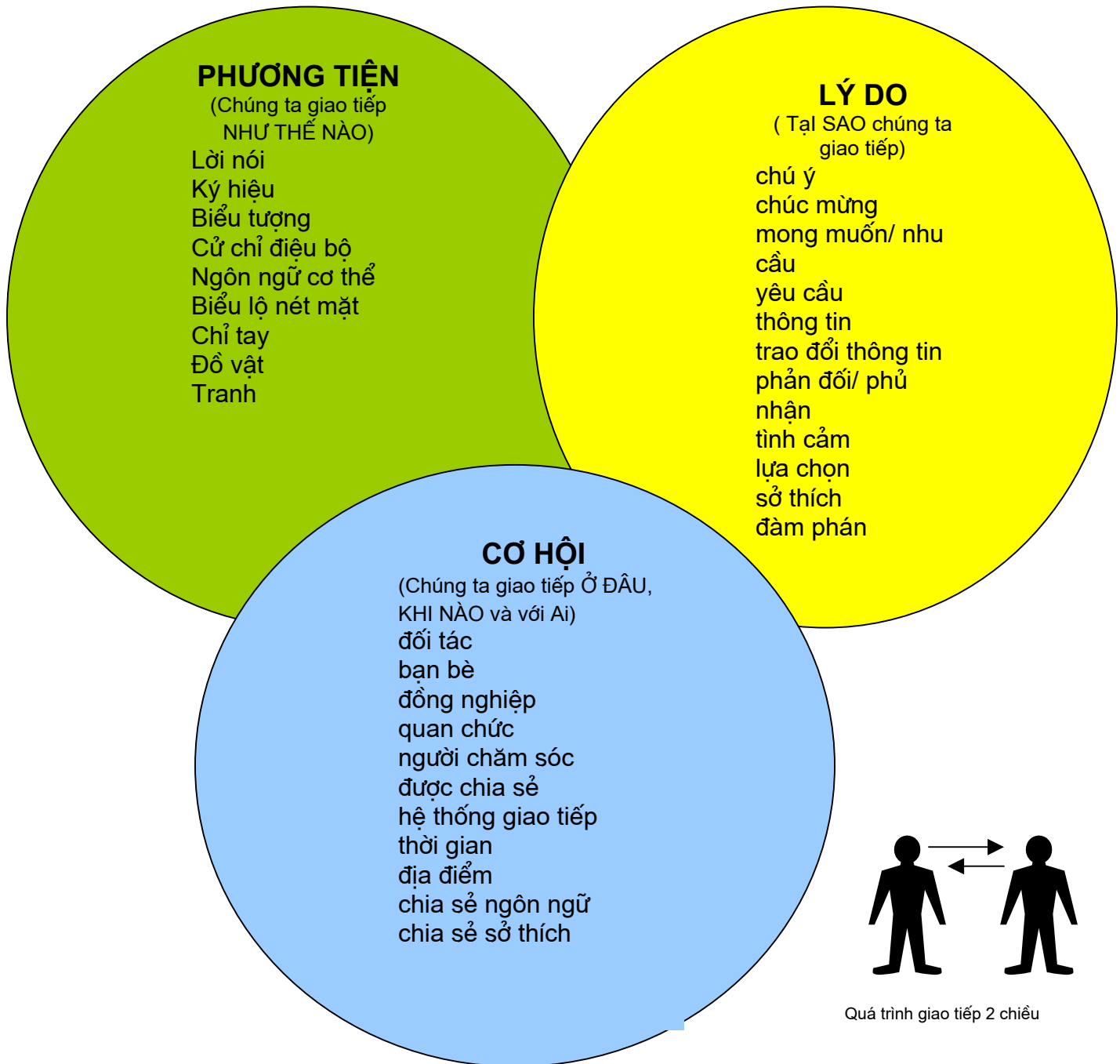
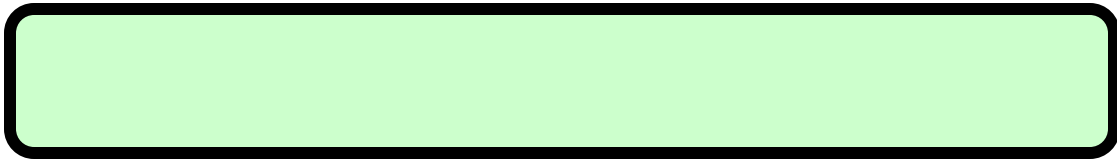

**Chương trình dành cho cha
mẹ trẻ tự kỷ**

Giao tiếp

Giao tiếp là gì?

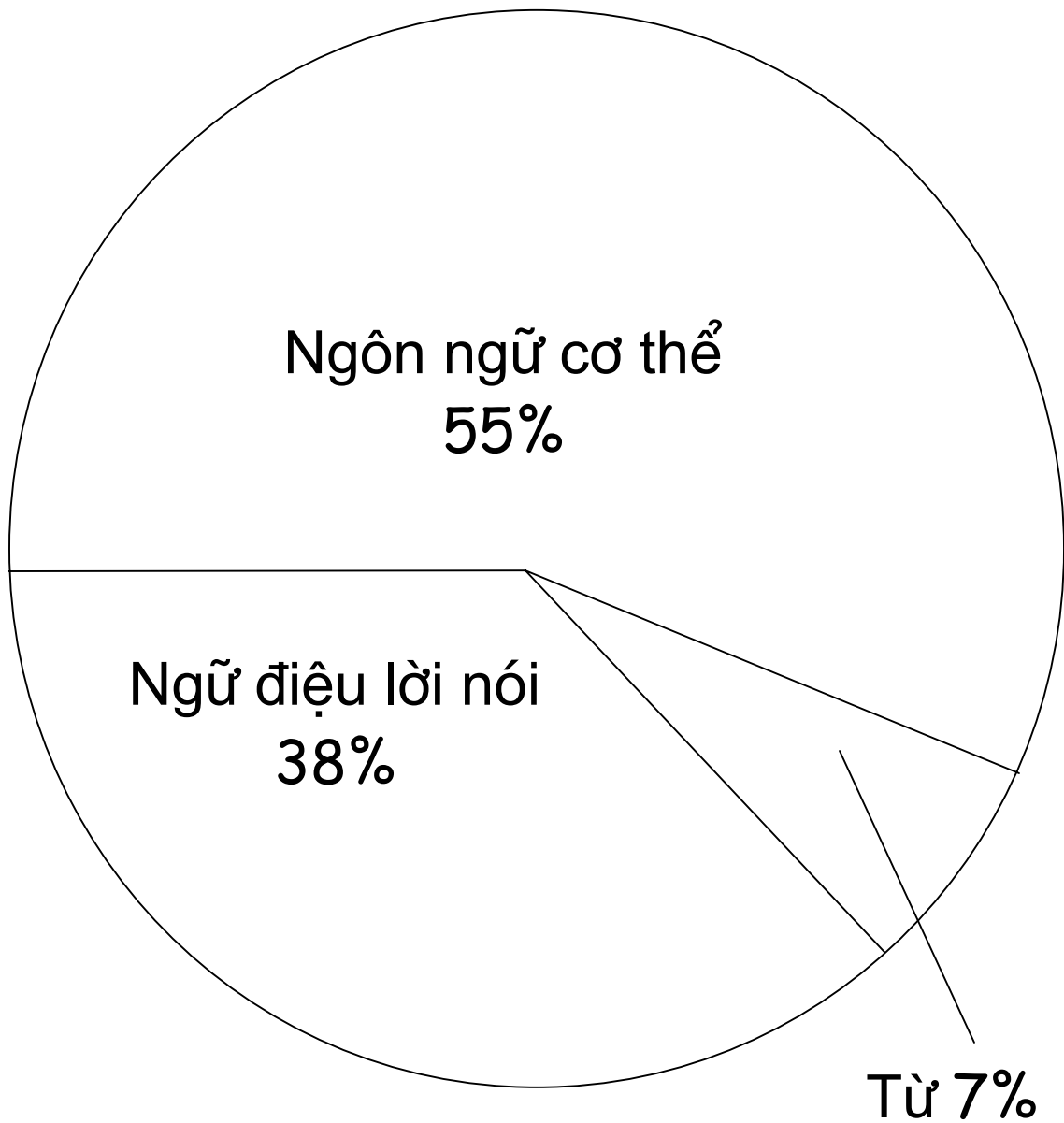

Quá trình giao tiếp 2 chiều

- Nếu không có phương tiện giao tiếp thì bạn sẽ không thể thể hiện được bản thân
- Nếu không có lý do giao tiếp thì sẽ không có mục đích hoặc nhu cầu giao tiếp
- Nếu không có cơ hội sẽ không có sự giao tiếp

Giao tiếp

From: British Journal of Social and Clinical Psychology Vol 9, 1970, pp222-31

Các giai đoạn giao tiếp

Trẻ tự kỷ thường gặp khó khăn trong việc hiểu và học các lý do giao tiếp. Giao tiếp của chúng có thể phù hợp với các giai đoạn giao tiếp sau:

▪ Theo sở thích của riêng mình

Thường tự chọn làm mọi thứ; có thể cười mỉm, cười to, tự phát ra các âm nào đó nhưng thường không có ý định giao tiếp với những người khác. Có thể hét lên để bày tỏ sự không hài lòng với tình huống nào đó.

Có thể bày tỏ một chút thích thú với người hơn là với đồ vật và thường chơi theo một cách khác thường. Biết sớm một vài từ nhưng tương tác hạn chế đặc biệt là với những trẻ khác.

▪ Yêu cầu những thứ mình muốn và cần

Có thể lặp lại một vài từ hoặc một số âm của từ trong khi chơi; thường nói những từ này một mình, không nói với những người khác và không dùng chúng để trao đổi thông tin. Một số từ lặp lại sớm này trở thành một phần của thói quen sinh hoạt hàng ngày, ví dụ như: chào đón.

Sẽ thường với tới những đồ vật trẻ muốn và giao tiếp thể hiện nhu cầu bằng cách vỗ nhẹ vào người lớn, kéo họ đi, đưa tay tới vật mà chúng chọn, tạo nên âm thanh hoặc chuyển động một bộ phận nào đó của cơ thể.

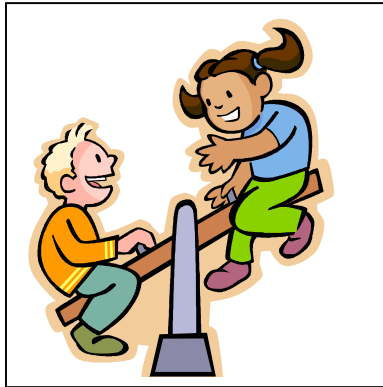
Có thể chơi một mình nhưng đang phát triển những thời kỳ tương tác kéo dài hơn như trò chơi lần lượt đơn giản như trò đuổi bắt.

Các giai đoạn giao tiếp tiếp theo

▪ Phát triển kỹ năng chơi theo lượt

Sẽ giao tiếp với những người mà trẻ biết (thường là người lớn) trong những môi trường quen thuộc sử dụng từ và ngữ quen thuộc. Nhiều từ ngữ này trẻ đã được học và được sử dụng trong bối cảnh đúng.

Có thể thích thú với những thói quen sinh hoạt và những trò chơi xã hội đơn giản ví dụ như các trò chơi theo lượt. Hiểu cách chọn lựa các từ rộng hơn và theo được các chỉ dẫn đơn giản.

▪ Mở rộng giao tiếp

Tham gia vào các cuộc hội thoại với người lớn vì rất nhiều lý do; thu hút sự chú ý, vui mừng khi nhu cầu/mong muốn được đáp ứng, yêu cầu, trao đổi thông tin, phản đối, phủ nhận và chọn lựa.

Bắt đầu giao tiếp về những sự kiện bên ngoài "tại đây và bây giờ" ví dụ như những sự kiện trong quá khứ/tương lại, cảm xúc, giả vờ, v.v. Có thể diễn dịch thông tin theo kiểu văn học và không thể nhận thức được những nhu cầu khác nhau của người mà trẻ đang giao tiếp.

Các giai đoạn Giao tiếp (tiếp theo)

▪ Đối tác

Giao tiếp vì nhiều lý do. Bây giờ có thể dùng các từ để biểu lộ tình cảm, đàm phán, kể chuyện và dự đoán. Sự nhận thức về các nhu cầu và kỹ năng của những người mà chúng đang giao tiếp tăng lên và chúng có thể thay đổi ngôn ngữ cho phù hợp với các tình huống khác nhau như nói với bạn khác với nói với người lạ.

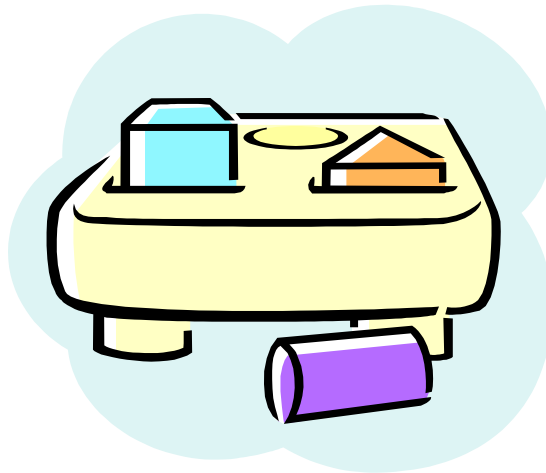

Based on 'Hanan More than Words'

Những điểm mạnh của trẻ tự kỷ nhỏ.

Trẻ tự kỷ có thể có những điểm mạnh sau đây:

- Nhận biết các con số và chữ viết sớm
- Nhận biết màu sắc và hình dạng tốt
- Giỏi phân loại theo hình dạng và chơi các trò chơi xếp hình rất tốt.

- Có kỹ năng tốt về kỹ thuật và cơ khí. Ví dụ như quay video.

Một số trẻ tự kỷ có thể giỏi trong những lĩnh vực sau:

- Nói rõ ràng và trôi chảy
- Ding những câu phức dài
- Bắt chước hoặc copy
- Học các từ mới (đặc biệt liên quan tới những sở thích đặc biệt của chúng)
- Học thuộc lòng; ví dụ: chuỗi các con số
- Nhớ các thứ mà chúng they thích. Ví dụ như: các phần của băng video, sách, bài thơ có nhiều âm điệu, thời gian biểu
- Học đọc (mặc dù không cần đi kèm với hiểu)
- Học các nguyên tắc và thói quen sinh hoạt. Ví dụ như tuân theo thời khoá biểu ở trường (Các cấu trúc của trường thường phù hợp với chúng).
- Giữ phép tắc trường học
- Sử dụng máy tính và các trò chơi với máy tính

- Các kỹ năng nghệ thuật đặc biệt là vẽ kỹ thuật và các mẫu và thiết kế ghi nhớ.

Trẻ tự kỷ gặp khó khăn trong giao tiếp như thế nào?

- **Những vấn đề về Chú ý**

Khó chia sẻ sự chú ý với người khác

- **Những vấn đề trong việc hiểu ngôn ngữ**

1. Những vấn đề trong việc xử lý ngôn ngữ

Quá nhiều từ

Nói quá nhanh

Quá nhiều ý tưởng một lúc

2. Những vấn đề về ghi nhớ

Trí nhớ thuộc lòng tốt nhưng gặp khó khăn trong việc nhớ nghĩa.

3. Không khái quát hoá được nghĩa của từ

Có thể hiểu từ trong môi trường này nhưng không hiểu khi ở môi trường khác.

Trẻ tự kỷ gặp khó khăn trong giao tiếp như thế nào

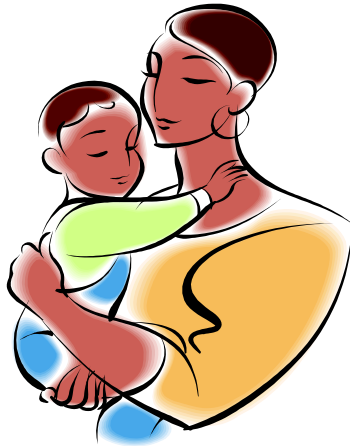
▪ Những vấn đề về ngôn ngữ biểu đạt

1. Gặp khó khăn trong việc thay đổi lượt
2. Gặp khó khăn trong việc nói về một cái gì đó khác ngoài hiện tại.
3. Gặp khó khăn trong việc biểu lộ cảm xúc
4. Gặp khó khăn trong việc thể hiện cử chỉ điệu bộ, biểu lộ nét mặt.
5. Không nhận thức được mục đích của 'cuộc nói chuyện'

Các chiến lược giúp tăng cường Sự chú ý

- Thu hút sự chú ý thông qua thị giác
- Tránh sự sao lãng, ví dụ như tiếng ồn ở bên ngoài
- Gọi tên trẻ
- Mặt đối mặt

- Đợi cho đến khi con bạn cho thấy bé đã nghe thấy trước khi tiếp tục
- Sử dụng các phương tiện thông qua thị giác để giúp trẻ biết sự tương tác sẽ kéo dài bao lâu. Ví dụ: thiết bị bấm giờ.

Các chiến lược giúp tăng cường việc hiểu

- Dùng tên con bạn để nhắc trẻ rằng chúng cần nghe
- Tránh phát âm từng từ như "Mẹ" "Con" Adam!
- Chỉ dùng các từ quan trọng nhất
- Dùng các từ đơn giản
- Chỉ đưa ra một chỉ dẫn vào một thời gian nhất định
- Cho con bạn nhiều thời gian để xử lý thông tin
- Sử dụng các phương tiện thông qua thị giác để giúp trẻ hiểu như tranh ảnh, đồ vật, biểu tượng.
- Hãy nói với con bạn các câu khẳng định để bảo trẻ làm điều gì đó chứ đừng sử dụng các câu phủ định để bảo trẻ không làm điều gì đó.
- Dùng 'sau đó' để giúp con bạn hiểu sự sắp xếp theo thứ tự và 'kết thúc' để hiểu sự kéo dài một khoảng thời gian.
- Nói các thứ theo một trật tự mà chúng sẽ diễn ra.

Các chiến lược tăng cường sự bộc lộ

- Dùng một đồ vật, bức tranh hay một biểu tượng và nói từ trong khi bạn chỉ vào đó.
- Khen thưởng những thành công để thúc đẩy sự tiến bộ (khen thưởng phù hợp với con bạn)
- Dạy trẻ các cử chỉ điệu bộ như chỉ tay và phả thống nhất cách bạn sử dụng chúng
- Thực hành những gì bạn nói trong một tình huống cụ thể nào đó như chơi trò đóng vai chào mừng các bạn ở trường.
- Đưa cho con bạn một đồ vật để cầm để cho trẻ biết khi nào đến lượt chúng.

- Hãy nói với chúng nếu chúng làm gì đó sai và hãy dạy chúng làm đúng như thế nào.

Những khó khăn trong giao tiếp bằng lời của trẻ tự kỷ

- Nghe và tập trung vào môi trường nhóm
- Bắt đầu và duy trì các cuộc hội thoại
- Nói lần lượt
- Bám vào chủ đề của cuộc hội thoại
- Diễn giải ngôn ngữ nói một cách quá tỉ mỉ. Ví dụ "ở đây ấm quá" có thể nghĩa là "bạn có thể mở cửa sổ không?"

- Hiểu các ý tưởng trừu tượng với khái niệm ở đây và bây giờ
- Hiểu các câu đùa và lời nói như: "tôi đang ở trên cung trăng"

Những khó khăn trong giao tiếp (tiếp theo)

- Điều chỉnh ngôn ngữ cho phù hợp với tình huống và con người. Ví dụ không dùng các ngôn từ phù hợp với hoàn cảnh xã hội
- Đưa quá nhiều hoặc quá ít thông tin, không nhận ra là chúng có vẻ lắc cắc hoặc tẻ nhạt
- Kết bạn và giữ gìn tình bạn
- Nhận ra nhu cầu, tâm trạng và tình cảm của người khác. Ví dụ như nhận ra ngôn ngữ cơ thể, thể hiện nét mặt.

- Hiểu rằng dáng vẻ bên ngoài và ngôn ngữ cơ thể có một ấn tượng nhất định tới người khác. Ví dụ như ngáp thật to ở trong lớp.
- Có cùng sở thích với các bạn như theo kịp xu hướng một thời trang và âm nhạc.

Ngắt lời

- Hãy nói với chúng là chúng đang ngắt lời vì chúng ít nhận thức được về điều đó
- Hãy dạy chúng giơ tay lên
- Sử dụng một ký hiệu nào đó để chỉ cho chúng biết khi nào đến lượt chúng. ví dụ như một cái thẻ, chỉ tay vào biểu tượng

Lặp lại các câu hỏi

- Hãy suy nghĩ xem tại sao chúng đặt các câu hỏi
- Hãy thử đàm phán với chúng. Ví dụ "Mẹ sẽ nói với con một lần này thôi nhé"
- Hãy chọn lựa thời gian khi chúng **có thể** đặt câu hỏi
- Hãy cho chúng viết ra câu hỏi và câu trả lời
- Hãy cho trẻ những hỗ trợ hay hướng dẫn cần thiết để giúp chúng biết nói gì và nói điều đó như thế nào
- **Hãy nhớ rằng** chúng có thể gặp khó khăn thực sự trong việc xử lý thông tin đặc biệt trong việc thảo luận trực tiếp khi có nhiều người đang nói. Hãy viết ra những điểm chính và tóm tắt lại về cuộc thảo luận đã diễn ra.

Tổng kết lại các chiến lược giúp tăng cường giao tiếp

Một hoạt động thay đổi lượt dành cho trẻ nói được một vài từ

Hoạt động dưới đây sử dụng các viên gạch nhằm khuyến khích việc trao đổi lượt và sử dụng ngôn ngữ đơn giản. Tuy nhiên, cũng có thể sử dụng những đồ chơi khác như các trò chơi phân loại theo hình dạng, trò chơi xếp hình, loto,...Điều quan trọng là bạn chọn hoạt động nào mà con bạn thích.

-
- Quyết định xem bạn muốn khuyến khích ngôn ngữ nào: đến lượt của ai đó (đến lượt mẹ/ đến lượt John), yêu cầu 'thêm' gạch, hoặc nói 'cao lên' khi xây dựng một cái tháp. Hãy cố gắng sử dụng cùng một loại ngôn ngữ mỗi khi bạn chơi với trẻ hoạt động này.
- Hãy điều khiển hoạt động này bằng cách đặt gạch vào trong một chiếc hộp và đảm bảo rằng con bạn đang ngồi gần bạn.
- Hãy lắc chiếc hộp để thu hút sự chú ý, bạn có thể đưa nó lên gần mặt bạn để khuyến khích tiếp xúc mắt-mắt.
- Hãy đợi con bạn yêu cầu một viên gạch khác hoặc nói đã đến lượt trẻ xây tháp.
- Một khi tòa tháp đã được xây xong, hãy tạo nên một sự chuẩn bị bằng 'hãy chuẩn bị sẵn sàng' 'sau đó ngừng lại cho con bạn nói 'Đi' và đánh đổ tòa tháp xuống.
- Khi con bạn đã quen với hoạt động này và sử dụng ngôn ngữ mà bạn hướng tới, hãy làm cho hoạt động khó hơn lên. Ví dụ bằng cách:
  - Cho anh em ruột hoặc bạn của trẻ cùng chơi để trẻ phải đợi lâu hơn mới đến lượt mình.
  - Giới thiệu cho trẻ nhiều ngôn ngữ hoặc khái niệm hơn như màu sắc ('gạch đỏ'/'gạch xanh')

Một hoạt động tương tác dành cho trẻ nói được ít hoặc chưa nói được.

Thường rất khó tìm ra các cách chia sẻ sự tương tác với trẻ bị Rối loạn phổ tự kỷ. Thổi bong bóng có thể thúc đẩy trẻ nhỏ và tạo cơ hội tương tác hai chiều.

- Bạn có thể cần làm mẫu hoạt động này một vài lần để con bạn có thể quen với nó
- Hãy chắc chắn là bạn thu hút được sự chú ý của con bạn và phù hợp với mức độ của trẻ.
- Thổi bong bóng và làm cho chúng vỡ một vài lần, sau đó cho trẻ làm vỡ chúng, nói “vỡ này” khi trẻ làm như vậy
- Để khuyến khích sự tương tác Hãy đợi cho đến khi trẻ yêu cầu (bằng cử chỉ điệu bộ, âm hoặc từ) những gì trẻ muốn làm nữa.
- Hãy chấp nhận những hành động hoặc âm như yêu cầu nhưng hãy cố gắng dùng những từ mà trẻ có thể ngụ ý ‘nữa nhé?’ Con muốn nữa à?’ ‘và thổi bong bóng tiếp.

Có thể thực hiện một hoạt động tương tự bằng cách thổi một quả bóng và đánh cho nó bay. Hãy đợi cho trẻ đưa ra yêu cầu là trẻ muốn làm lại điều đó trước khi lặp lại hoạt động này. Hãy diễn giải những yêu cầu không lời lại bằng cách cung cấp ngôn ngữ phù hợp.

Một trò chơi tương tác nhằm khuyến khích việc giao tiếp tinh tế hơn

Một trò chơi như trò ‘Đoán xem ai?’ rất hữu ích sẽ giúp phát triển:

- Chú ý tới chi tiết
- Các kỹ năng nghe
- Các nguyên tắc tiếp theo và lần lượt
- Nhận biết về người khác
- Hiểu rằng người mà bạn đang giao tiếp có thể có kiến thức khác với bạn
- Các kỹ năng ngôn ngữ biểu đạt và các kiểu ngôn ngữ phù hợp

Mỗi người chơi đều có một bộ tranh ảnh giống hệt nhau mà bạn chơi không thể nhìn thấy. Mỗi người chọn một bộ một cách bí mật mà bạn chơi phải đoán xem bộ đó là bộ nào. Họ hỏi câu hỏi theo lượt để giúp tìm ra những đặc điểm của người đó.

Con bạn có thể ban đầu cần sự khuyến khích để xác định những đặc điểm quan trọng trong bức tranh. Ví dụ: ‘đó là đàn ông hay đàn bà’ hoặc ‘cô ấy có đội mũ không?’ Khi câu hỏi đã được trả lời, con bạn sẽ cần giúp để tìm ra những đặc điểm của nó.

Ban đầu, bạn có thể giới thiệu trò chơi bằng cách:

- Nói về mọi đặc điểm của tất cả các bức tranh
- Phân loại chúng theo hạng mục. Ví dụ tìm tất cả những ai đeo kính
- Hỗ trợ trẻ chơi với một người khác
- Dùng cử chỉ điệu bộ và/hoặc tranh ảnh để giúp con bạn suy nghĩ về dạng câu hỏi để hỏi.